

MUHAMMAD SHAYBONIYXON VA SHOH ISMOIL I SAFAVIYLAR O'RTASIDAGI ALOQALA

Jo'rayev Baxromxo'ja Akbarali o'g'li,

Toshkent davlat sharqshunoslik universiteti 2-bosqich magistrant talabasi

Toshkent davlat transport universiteti ijtimoiy fanlar o'qituvchisi

+99894 605-98-00

Ilmiy rahbar: Phd Askarov M.M

Annotatsiya

Shoh Ismoil I Safaviyning kelib chiqish tarixi, uning sulolasi tairix, qanday qilib davlat tuzganligi va oxirida Shayboniyxon va Shoh Ismoil I ning o'rtasidagi Marv janggi yorilgan.

Kalit so'zlar: Shayboniylar, Safaviylar, Muhammad Sahyboniyxon, Shoh Ismoil I, Movarounnhr, Eron, Xuroson, Dashti Qipchoq, Marv shahri.

Muhammad Shayboniyxon: Balxash ko'li va Sirdaryoning quyi oqimlaridan to Dnepr daryosining quyi oqimlarigacha bo'lgan ulkan hududi XII asrdan boshlab Dashti Qipchoq deb atala boshladi. XIV asrning boshlaridanoq bu yerda mavjud bo'lgan Jo'ji ulusi ikki mustaqil davlatga Oq O'rda va Oltin O'rdaga ajralib ketdi. XIV asrning 60-yillaridan boshlab Oltin O'rda taxti uchun Ichar, Shaybon va Tarqoq Temur avlodlari o'rtasida kurash olib borildi. 1360-1380-yillar davomida Oltin O'rda taxtiga 25 ta xon kelib ketdi.

XIV asrning 70-yillarida Oltin O'rdada ichki kurashlar yanada avj olib ketdi. Bu kurashda Shayboniylardan Tulubekxonim, Ilbon, Alixo'ja, Arabshoh, Koxonbeklar katta o'rin tutdilar. Oltin O'rda taxti uchun kurashlar kuchayib, tushkunlikka yuz tutgan bir vaqtda Oq O'rdada davlatchilik kuchayib bordi. Bu holatni biz Urusxon va To'xtamishlar hukmronlik qilgan davrda ko'rishimiz mumkin. 1380-yilda Oq O'rdaning birlashtirilishi To'xtamishxonning Amir Temur tomonidan qo'llab-quvvatlanishi ta'sirida amalga oshirilgan edi. Oltin O'rda Amir Temur tomonidan To'xtamishga qarshi kurashlar davomida ancha zaiflashgan

bo'lsa-da, Shodibek davrida(1401-1407) yana kuchaya boshladi. Shu yillarda Oltin O'rdada Bulg'or, Hojitarxon, Qrim ustidan yana o'z hukmronligini o'rnatdi. 1406-yil Edigay tomonidan Xorazm bosib olindi. Bunga Temuriylar o'rtasidagi kuchayib ketgan taxt uchun kurash sabab bo'ldi.

XIV asrning I choragida Oltin O'rdada siyosiy kurashlar yana kuchayib ketdi. 1400-1417-yillar davomida Oltin O'rda taxtiga o'tirgan 8 ta xon birin-ketin taxtdan tushirildi.(Shodibek, Po'latxon, Temurxon, Jaloliddin Sulton va boshqalar) .

XIV asrning 80-yillaridan boshlab "o'zbek ulusi" yoki "o'zbeklar viloyati" deb ataldi, va taxt uchun kurash kuchayib ketdi.¹

Bir necha 10 yillar davomida taxt uchun To'xtamishxon, Quyirchoq, Barakxon, Ulug'michommal kabilar kurash olib bordilar. 1424-1425-yillardan boshlab esa bu kurashlarda Muhammadxon, Kuchuk Muhammad, To'xtamishxonning o'g'illari Davlatberdi va Kepakxonlar asosiy o'rin egalladilar. Dashti Qipchoqda uzoq vaqt davom etgan ana shu kurashlarda boshqa qabilalar bilan bir qatorda Sahyboniy avlodlari ham faol ishtirok etdilar va ma'lum bir mavqeiga ega bo'ldilar. O'zaro kurashlarda ko'p qiynalgan xalq uchun tinchlik nihoyatda zarur edi. 1427-yilda Alash bahodir yordamida xon etib ko'tarilgan Abulxayrxon katta harbiy kuch to'pladi va 1428-yilda o'z ulusiga qaytib, qiyot, mang'it, qo'ng'iroq, darmo, qushek, otarchi, nayman, taboyin, jot, qorliq, nishon, kurlavot, echki, tang'ut va boshqa qabilalar tomonidan ham xon etib ko'tarildi. Bunga Abulxayrxonni 200 dan ortiq urug' va qabilalari qo'llab-quvvatladi. 1428-1429-yillarda ko'chmanchi o'zbeklar Janubi-g'arbiy Sibirdagi Tura shahrini qo'lga kiritdilar va bu shahar 1446-yilgacha Abulxayrxonning poytaxti bo'lib qoldi. Abulxayrxonning bu muvaffaqiyati tezda butun Dashti Qipchoqqa yoyildi va qolgan ko'pgina saltanatlar Abulxayrxonning xizmatiga kela boshladi. To'g'ri kuch-qudrat borasida,

Abulxayrxon hatto Temuriylar poytaxti Samarqandni ham talaydi(1448-yilda), lekin, uning vafoti bilan (1469-yil) "O'zbek ulusi" ham parchalanib ketdi.

Bu "O'zbek ulusi" ni Muhammad Shayboniyxon(1451-1510)¹ qayta tikladi. Muhammadxon Shayboniy Abulxayrxonning o'g'li Budoq sultoning farzandi edi.

1. Axmedov B "Tarixdan saboqlar" T-1994-yil 57-b

Otasidan yetim qolgachm Shayboniyxon va ukasi Mahmud Sulto bilan birga Abulxayrxonning tarbiyasida bo'ladi. Keyinchalik Temuriylardan bo'lgan Turkiston hokimi Muhammad Mirzo tarxon homiyligida bir qancha vaqt Turkistonda istiqomat qilishdi. Temuriylar ichki kurashlar natijasida Shayboniyxon ukasi bilan birga Buxoroga bordilar va Sulton Ahmad Mirzo panohida o'sha yerda ilm o'rgandilar. XV asrning 90-yillarida Shayboniyxon Dashti Qipchoqqa qaytib bordi va siyosiy kurashlarga qo'shilib ketdi. U bir necha yil davomida kurash olib bordi va Toshkentdagi hukmdorlar yordamida Dashti Qipchoqda mustahkam o'rmashib oldi. Keyinchalik, Sig'noq, Yassini ham qo'lga kiritdi. Sulton Ahmad Mirzo vafotidan so'ng, Samarqandga yurish qildi, ammo qo'lga kiritma olmadi. Oxir-oqibat 1500-yilda hiyla yo'li bilan Samarqand taxtini egallab oldi. Lekin Samarqand aholisi ham bunga qarshi turib, qo'zg'olon ko'tarib, taxtga Bobur Mirzoni olib kelishdi(Temuriyzoda), ammo yosh bo'lgan Bobur Mirzo 1501-yilda Saripul jangida yuengiladi. Endi Muhammad Shayboniyxon uchunb Movarounnahrdagi qolgan shaharlar darvozasi ochiq degani edi.

Shoh Ismoil I Safaviy: Ismoil Safaviy Safaviylar sulolasi vakili bo'lib, uning siyosiy faoliyati XVI asrning dastlabki 10 yilligidan boshlanadi.

Haydarning vafotidan so'ng (1488), hali go'dak bo'lgan Ismoil Ardabildan G'ilonga ketishga majbur bo'ldi. 1500-yilda Ismoil Qaramanlu, Xinslu, Qipchoq, Shamlu va Afshor qabilalarini o'ziga bo'ysundirdi. U yana Ardabilni Talish va Mug'anga jo'nab ketishi kerak edi, so'ngra Qorabog 'va Kavkazga kirib bordi, uning atrofida gilar soni doimiy ravishda ko'payib bordi. Erzinjonda unga Ustajala, Zulqodir, Afshar, Qajar va Varsay qabilalaridan iborat Siffi otliqlari qo'shildi. U 1501 yilda Oq-Qo'yunlilar yetakchilari Alvandni Sharurda, 1503 yilda Hamadon yaqinida Murodni mag'lub etdi. U 1501 yil iyul oyida Tabrizda Ozarbayjonning Shohi tojiga sazovor bo'ldi va shialikni davlat dini deb e'lon qildi va Usmoniylarga dushman bo'lib qoldi.²

Sharqiy onado'li turkmanlari orasida avval Qora Qo'yunlilarra, keyin esa Oq Qo'yunlilar hukmronligiga putur yetkazishni maqsad qilib qo'ygan Сафавийлар

² History: Richard Trapper. Black sheep, white sheep and red-heads. A historical sketch of the Shahsavan of Azerbaijan. – Iran. Journal of the British Institute of Persian Studies. London. The British Academy, 1966-T.IV-P-63.

1501-yilda Oq Qo'yunlilardan Ozarbayjonni tortib оладилар. Xurosonda Temuriylar hukmronligining zaiflashib borishidan foydalangan Shoh Ismoil sekin asta o'z hokimiyatini mustahkamlashga va uni kengaytirib borishga muvaffaq bo'ldi. Keyingi o'n yillik mobaynida esa butun Eron худудини о'z hokimiyatiga bo'sundirib, markazlashgan Safaviylar davlatini barpo etdi.

Harbiy jihatdan Ismoilshoh va uning vorislari o'zlarining qo'shnilarini – g'arbda Usmoniylar va shimoli-sharqda Shayboniylarning borgan sari kuchayib borishidan xavfsiragan holda ularga qarshi harbiy harakatlarni amalga oshirdilar. Ular Amudaryodagi chegaralarini zo'r-bazo'r ushlab turishardi, Hirot, Mashhad va Saraxs kabi chegaradagi shaharlar bot-bot qo'ldan qo'lga o'tib turardi.

Safaviylarning yanada xavfliroq dushmani XVI asrga kelib, qudratli bo'lib olgan Usmoniylilar edi. Sulton Salim I Yovuz hijriy 920-yil, milodiy 1514-yildagi Chaldironidagi g'alabasi harbiy taktika nuqtai nazaridan ham, harbiy ustunligini namoyish qilish nuqtai nazaridan ham Usmoniylarning juda zo'r zafari bo'lgan edi. (Safaviylar ham negadir Misr Mamluklari kabi to'plardan va o'q otar qurollardan otuvchi yengil qurollardan foydalanishdan tiyinib keldilar). Shundan keyin ko'p o'tmay Kurdiston, Diyorbakr va Bag'dod Usmoniylar qo'lga o'tdi. Ozarbayjonning o'zi ham Usmoniylarning tez-tez hujumlari ostida qola boshladi. Shu sababli ham poytaxt shaharlar tez-tez o'zgartirildi.³

Safaviylar Eronda o'z siyosiy hokimiyatini mustahkamlash bilan band bo'gan bir davrda Movarounnahr va Xurosonda ham o'ziga xos siyosiy jarayonlar yuz bermoqda edi. Bu davrda mazkur mintaqada Temuriylar hukmronligining inqirozi va Shayboniylar hukmronligining o'rnatilishi bilan bog'liq siyosiy jarayonlar sodir bo'lmoqda edi. Temuriylar, Oqqo'yunlilar sulolalarining inqirozi natijasida Movarounnahr va Xurosonda Shayboniylar, Eronda esa Safaviylar hukmronligi o'rnatilgan edi. Mazkur ikki yangi sulola manfaatlari mintaqalar kesimida to'qnashishi tabiiy hol edi va shunday ham bo'ldi.

³ K.E.Bosfort – "Musulmon sulolalari"(yilnomalar shajaralar bo'yicha ma'lumotnoma") Toshkent. O'zbekiston Respublikasi Fanlar Akademiyasi "Fan" nashriyoti 2007-yil 127-128-betlar.(electron kitob)

Muhammad Shayboniyxon va Shoh Ismoil I Safaviy o'rtasidagi aloqalar

Shayboniylar va Safaviylar o'rtasidagi siyosiy munosabatlar Shayboniylarning Xurosonni egallab olganidan so'ng yuzaga keldi desak xato bo'lmaydi. Shuningdek, ba'zi tarixchilar ikki hukmdorning o'rtasidagi ziddiyatlarning asosi ularning turli mazhablarga e'tiqod qilganliklarini ta'kidlaydilar. Biroq, ular o'rtasidagi ziddiyatli munosabatlarning asosida siyosiy va iqtisodiy omillar ko'proq rol o'ynaygan desak xato bo'lmaydi.

Shayboniyxon va Shoh Ismoil I Safaviy o'rtasidagi munosabatlarda hokimiyatga da'vogarlik masalalari borasida bir qancha yozishmalar bo'lgan. Xususan, mazkur yozishmalarda Shayboniyxon Ismoilni asl taxt egasi emasligini ta'kidlab o'tgan.

O'rganilayotgan davrda Ikki sulola vakillari ham Xuroson uchun kurashmoqda edilar. Shayboniyxon 1507 yildagi Xurosonga qilgan harbiy yurishdan so'ng u erni egallab oldi. Xusayn Boyqaroning farzandi bo'lgan Badi uz-Zamon Mirzo Safaviylar tarafga chekinishga majbur boladi. Xususan, Badi uz-Zamon Mirzo Xurosondan qochib Jurjon viloyatining Domg'om qal'asiga joylashib oladi. Jurjon tomonga Shayboniyxon kelayotganini eshitgan Mirzo o'z o'g'li Muhammad Zamon Mirzoni shu qal'ada qoldirib, Ozarbayjon tarafga, ya'ni Safaviylar tomonga qochadi. Bundan xabar topgan Shayboniyxon zudlik bilan Jurjon viloyati tomon yuradi va Domg'on qal'asiga chopar yuborib quyidagi so'zlarni bitadi. "Domg'on qal'asidan tashqari chiqsalar hamda urush va isyonni tark etsalar, jon va tangalariga hech nuqson yetkazmayman, aksincha, ul ikki sohib soadat shahzodani cheksiz lutflaringa sazovor qilaman" degan va'dalarni beradi. Jurjon mamlakati va unga qarashli muzofotlar Muhammad Shayboniyga nasib etgach, uning yurt oluvchi bayrog'i ko'tarilib, Bastom va Domg'on viloyatidan to Turkistonning chekka shahar va tumanlarigacha shu xonning tasarrufi ostiga kirdi.⁴ Muhammad Shayboniyxon Damg'omni egallagach, endi Dashti Qipchoqqa ham yurish qilishni rejalashtirdi. Bu paytda Dashti Qipchoqning bazi hududlarida Qosim Sulton hukmdor edi. Tarixchi Xondamirning bergan ma'lumotiga ko'ra, Dashti Qipchoq yurishi 1510-yil bahor fasliga to'g'ri keladi. Lekin bu yurishda Shayboniyning omadi yurishmaydi.

⁴ Фиёсиддин Хумомиддин Хондамир. Ҳабиб ус-сияр фи ахбори афроди башар. Fors tilidan tarjima, muqaddima mualliflari: Jalil Hazratqulov, Ismoil Bekjonov. Izohlar mualliflari: Ashraf Ahmedov, Ismoil Bekjonov. Ma'sul muharrir: T.f.n Ashraf Ahmedov. Maxsus moharrir: f.f.n Vahob Rahmonov Toshkent "O'zbekiston" 2013. B.– 1169.

Dushmandan yengilib ortga qaytishda majbur bo'ldi.⁵ Endi Shayboniyxon uchun faqat oldinga ya'ni Xuroson tarafga yo'l qoladi. Chunki o'zi tug'ilib o'sgan Dashti Qipchoqda unga joy yo'q edi. Lekin Xuroson hududiga Ismoil Safaviy ham da'vo qilayotgan edi. By esa Shaybonini yz qo'shini bilan Xuroson hududiga o'tishini tezlashtirdi. Shuningdek, xonning Dashti Qipchoqdagi mag'lubiyati natijasida o'z sulolasi vakillari ichidan ham uning amirni bajarishda sustkashlik qilishga urinuvchilar, mustaqil siyosat yuritishga intiluvchilar ham chiqa boshladi. Zero, Shayboniy o'z qavmdoshlari kuchiga tayanmagan xolda Shoh Ismoyil tajavvuzini bartaraf etishga va shu orqali o'z sarxandalariga ularsiz ham g'alaba qozona olishini ko'rsatishni maqsad qilib qo'yadi. Shoh Ismoilning Xuroson hududiga yaqinlashib kelayotganini eshitgan Muhammad Shayboniyxon hijriy 916-yilda (milodiy 1510-yil 18-noyabrda) Hirot shahriga katta tezlik bilan yetib keladi.⁶ Xon bir necha kunni Jahonoro Bog'ida o'tkazadi. Shundan so'ng Marv qal'asi tomon yuradi. Chunki u Shoh Ismoil bilan shu yerda uchrashishni rejalashtirgan edi. Ikki hukmdor o'rtasidagi elchilik almashinuvida Shayx Muhiddin Ahmad va qozi Ziyovuddin Nurolloh kabi vakillar ishtirok etganlar.⁷ Shuni ham ta'kidlash joizki, Shoh Ismoil Safaviy hiyla ishlatib, Xurosondagi ayrim qal'a hukmdorlarini o'z tarafiga og'dirib ola boshlaydi. Ba'zi amirlar esa Shoh Ismoilga harbiy jihatdan kuchi yetmaskigiga ko'zi yetib, chekinishga majbur bo'ladilar. Bular orasida Domg'on qal'asi qo'mondoni Shayboniyxonni kuyovi Ahmad Sulton ham бор эди. Шох Ismoilning kelayotganini eshitib, y xam Hirotga qarab qochdi. Qal'a esa o'z holicha qoldiriladi. Astrabod hokimi Xoja Ahmad Qo'ng'irot ham shaharni tashlab, Zardahok dovoni orqali o'tib, Yozir va Durun tomon ketid va u yerdan Xorazmga qarab ot soladi. Jurjonning Sayyid Rofe va Bobo Nazar kabi arboblari ham Shoh Ismoil Safaviy kelayotganinidan xabar topib, unga peshvoz chiqadilar va taslim bo'ladilar. Tarixchi Xondamir o'zining "Habib us-siyar" asarida mazkur davrdagi voqealarni suyidagicha tasvirlaydi: "Bu paytda Ismoil Safaviy Mahshad sari yuzlanib, u yerdagi Imom Rizo hazratlarini maqbarasini ziyat qilish bilan band edi.... Bu ziyoratni tamomlagach sekingina qo'shini bilan Saraxs sari yuzlandi". Shoh Ismoilning

⁵ Ўша асар. Б.– 1170.

⁶ Ўша асар. Ўша бет.

⁷ Ўша асар. Б.– 1194.

askarlarini kelayotganidan xabar topgan Shayboniyxon Janvolfiy Mirzo va Qanbariyalar boshliq askarlarini oldinga yubordi va Tohirobod qishlog'i yonida, ular o'rtasida to'qnashuv yuz berdi. To'qnashuvda SHoh Ismoil zafar quchadi. Shayboniyxon esa Marv qal'asi ichiga tomon harakat qilib, qal'ada joylashib mudofaa taktikasini qo'llashga kirishadi. Bu paytda kuz fasli oxirlab, qish yaqinlashayotgan edi. Qish faslida urush olib borish Ismoil uchun qiyinroq edi. Shu sababli Shoh Ismoil Shaybonixon bilan bo'lib o'tadigan hal qiluvchi jangga tayyorgarlik ko'rib, Marv shahriga yetib keladi va u ytrni qamal qiladi. Ikki ortada kichik-kichik to'qnashuvlar bo'lib o'tadi.

Qaladorlik qilayotgan Shayboniyxonni yordam kuchlari yetib kelmasdan avval u yerdan chiqarish maqsadida bo'lgan Soh Ismoil xila yo'liga o'tadi. U xon huzuriga o'z elchisini yuboradi. Xondamirning ma'lumotiga ko'ra, Shoh Ismoil Safaviy Marv ichida bo'lgan Shayboniyxonga quyidagi maktubni yetkazadi: "Bir ko'ch masofaga orqaga chekinamiz, tokim bu chekinishimizni Muhammadxon Shayboniy nusrat oyatli mavkabning qochganiga yo'ysin va ketimizdan quvlashga jazm qilib, jur'at qadami bilan Marvdan chiqsin. O'shanda fathu zafar jilovini hasadchi g'anim va yog'iy dushman tomonga buramiz va qilichu nayza zarbi bilan qilmishiga yarasha jazosini topdiramiz".

Shu bilan birga Shoh Ismoyil tomonidan maktublarda avvaliga Shayboniyxon Ajam Iroqga va Ozarbaydjonga yuzlanishi haqida ma'lum qilinganligi, biroq, buni uddasidan chiqolmagani, u esa (Shoh Ismoyil) Mashhadni ziyorat etajagi haqida yozganini eslatib, bu shaharni ziyorat etishga muvaffaq bo'lgani, endilikda Shayboniyhon bilan muloqot qilish uchun Marv tashqarisiga kelganligini, lekin bu yerda ham xon bilan muloqot qilish nasib etmaganligini va u o'z yurtiga qaytib ketayotganligini kinoyali tarzda bayon etadi.⁸

Shoh Ismoyilning bundan ko'zlagan asosiy maqsadi Shayboniyxonni Marv qal'asidan tashqariga chiqarish edi. Shuningdek, Shoh Ismoil Safaviy Shayboniyxonni tezroq qal'adan chiqarish maqsadida yana bir tadbirni amalga oshiradi. Safaviy qo'shinlari saflarini buzib, yolg'ondan chekinaётгандай ko'ringan holda orqaga keta boshlaydi. Buni ko'rgan Muhammad Shayboniyxon esa, yuqoridagi maktub mazmuniga ko'ra Shoh Ismoyil o'z yurtiga ketmoqda degan

⁸ Ўша асар. Б.– 1200.

hayol bilan bunday vaziytdan foydalanib qolishga, shu bilan birga o'z qondoshlaridan ba'zilarining ko'magisiz ham dushmani mag'lub etishga qodir ekanligini ko'rsatib qo'yish tuyg'usi g'olib bo'lib, g'anim ustiga qo'qqisidan hujum qilish payiga tushadi. Biroq, Shoh Ismoyilning hiylasi qurboniga aylanishi hayoliga ham kelmaydi. O'z askarlari bilan qal'adan chiqib dushmani quvmoqchi bo'lgan xon dushman qurshoviga tushib qoladi. Bu voqea ro'y beradi. Shox Ismoilning rejasiga ko'ra, Amirbek Shayboniylar qo'shinini ko'rgach, o'z askarlari bilan to'xtamay qochishi kerak edi. Shunday ham bo'ldi. Qal'adan chiqqan Shayboniyxon, Amirbek askarilarining ketidan quvadi. Bu paytda rejaga ko'ra Amirbek Shayboniyxonni Mahmudiy qishlog'i sari olib keladi. Мазкур qishloqda Шох Ismoil Safaviyning shaxsan o'zi қўшин билан turar edi. Ayni mana shu yerda ikki raqib o'rtasida xal qiluvchi jang bo'lib o'tdi. Jang Shoh Ismoyilning g'alabasi bilan tugadi. Jang maydonidan qochib chiqqan Shayboniyxon ham, o'qlarning yomg'iri ostida qolgan uning qo'shini ham yo'q qilindi, tirik qolganlari ham dushman qo'li bilan o'ldirildi. Urushdan so'ng Shayboniyxonning ham jasadini bog'ning ichidan topib chiqildi. Hatto jasadning ustida ham bir necha jasadlar bor edi.⁹ Birgina oddiy hiyla qurboni bo'lgan Muhammad Shayboniyxon va u tuzgan davlat tahlikali vaziyatda qoldi.

Xulosa: Har qanday vaziyatda ham inson tezlik bilan qaror chiqarmaslik va chiqargan qarorlari ba'zida xato bo'lishini, manmanlik va o'ziga bino qo'yish, insonlarni turli firqaga va dinlarga ajratuv, hattoki yer-mulk siyosatiga ham buni joriy etilishi, o'z vaqtida orqaga keta bilmaslik va xudbinlik va boylikka o'chlik natijasini ushbu maqolamda xulosa qilib bermoqchiman. Lekin ayrim savollar o'rnatilgan tushmoqda nega qish yaqin qolganiga qaramay Xurosonga yurish qildi. Ismoil Safaviy I Xurosonga kelganligi bilan qish yaqin edi. U ham ortga qaytishi aniq edi. Ko'plab qal'a qo'mondonlarining xoinligiga qaramay ham ortga chekinishni o'ylamadi. Shunday qiyin vaziyatda turganligigas qaramay, nega endi boshqa shayboniyzodalardan yordam so'ramadi. Qolgan shaybonizodalarning tutgan siyosati qanday bo'lganligi, nega sulolaning eng mo'tabar insonni mushkul vaziyatda qolganda yordam bermadi. Movarounnahr bu paytda Xurosonga nisbatan ancha tinchroq hayotda edi. Uzil-kesil Shayboniylar sulolasi o'rnatilgan edi. Hech

⁹ Ўша асар. Б.– 1204.

qachon insonni boshqa din vakili yo boshqa mazhab bo'lsa ajratish kerak emas. Bag'rikeng siyosat yurish darkor. Buni quyidagi maqolani yoritish chog'ida yana bir bor amin bo'ldim, dushmanlik kayfiyati bilan ish ko'rib, butun boshli ikki sulola vakillari bir-biriga dushman bo'lib qolishi, yer-mulk-siyosatini boshqa siyosat ostiga yashirib yuritish ham oxir-oqibat ikki hukmdor uchun yaxshilik bilan tugamadi. Ismoil Safaviy jangda yutgan bo'lishi mumkin, lekin Muhammad Shayboniyxonning boshqa qarindoshlari keyingi yurishlarda Movarounnahr va Xurosonni himoya qildi. Ismoilning o'zi ham g'alabadan ko'p o'tmay Usmoniylar sulolalasi bilan to'qnashdi va o'zi ham og'ir, o'nlab bo'lmas mag'lubiyatni ulardan qabul qilib oldi. Natijada bu siyosat hech qanday foyda olib kelmasligi ravshan bo'ldi.

FOYDALANILGAN ADABIYOTLAR

1. Mirziyoev.Sh.M. Milliy taraqqiyot yo'limizni qat'iyat biln davom ettirib, yangi bosqichga ko'taramiz. 1-jild -T.: O'zbekiston , 2018. 29-30-betlar.
2. Mirziyoev.Sh.M. .Jamiyatimizni erkinlashtirish, islohotlarni chuqurlashtirish, ma'naviyatimizni yuksaltirish va xalqimizning hayot darajasini oshirish - barcha ishlarimizning mezoni va maqsadidir. T. 15. -T.: O'zbekiston. 2017. -326 b.
3. Safoeva. S. Globallashuv jarayonining ijtimoiy hayot sohalariga ta'siri. // Globallashuv jarayonida jamiyatni demokratlashtirishning siyosiy, falsafiy-huquqiy masalalari. -Toshkent: Falsafa va huquq nashriyoti, 2006, 27-bet.
4. Quchqarov. V. Milliy o'zlikni anglash va barqaror taraqqiyot T.: Akademiya , 2013 67-bet
5. Zokirov B. G'arb tamadduni: inqiroz alomatleri // Tafakkur, 2007. №2. - 23 b.
6. Quronov. M Mafkuraviy tahdidlar va yoshlar tarbiyasi T.: Akademiya ,2008 54-bet

